

Egert Rünne
Eesti Inimõiguste Keskus
egert.rynne@humanrights.ee

Teie 18.11.2024

Meie 28.11.2024 nr 11-2/1301-2

Selgitustaotlus

Vastuseks teie selgitustaotlusele 18.11.2024 edastame alljärgneva informatsiooni.

1. Romade tööhõive suurenemine tugevdab roma rahvusrühma positsiooni ühiskonnas tervikuna ja vähendab romade marginaliseerituse riski. Lõimumisprogrammis kajastatud eesmärk on aidata kaasa romade tööhõivele tööturumeetmete väljatöötamise ja rakendamise kaudu, luua romadele tugivõrgustikke ja pakkuda koolitusi. Kultuuriministeerium teeb koostööd Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööhõive osakonna, Eesti Töötukassa ja kohalike omavalitsustega, kus elab roma kogukond.

2018-2023 viis Kultuuriministeerium Euroopa Komisjoni toel ellu kolm Eesti romade lõimumist toetavat projekti ESTROM, ESTROM 2, ESTROM 3, kus tehti tihedat koostööd romade organisatsioonidega ja mis aitasid kaasa romade tööhõive kasvule. Lisaks pakub Integratsiooni Sihtasutus (edaspidi INSA) romade mentorteenust ja korraldab koolitustegevusi roma kogukonna võimestamiseks toetudes roma kogukonna vajadustele. Elluviidud meetmed arvestavad romade lõimumise nõukojas, kodanikuühiskonna ja kohaliku omavalitsuse tasandil tehtud ettepankuid.

Kultuuriministeerium annab tegevustoetust MTÜ-le Euroopa Romade Foorum Eestis eesmärgiga võimestada romade kodanikuühiskonna tegevusi roma kultuuri tutvustamiseks ning vastustada kogukonnale suunatud negatiivseid stereotüüpe.

INSA esitas 2024. a novembris Riigi Tugiteenuste Keskuse taotlusvooru „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine (Uussisserändajad, rahvusvahelise kaitse saajad ja romad)“ projektitaotluse romade tööle saamise võimaluste loomiseks ja parandamiseks. Projekti eesmärgiks on parandada romade tööhõivet kohandatud tööturumeetmete väljatöötamise ja rakendamise abil. Projekti taotluse rahastamisotsuse menetlusperiood on 60 päeva. Otsus projekti rahastamise või mitterahastamise kohta tehakse jaanuaris 2025.

2. Arengukava “Sidusa Eesti arengukava 2021-2030” seab eesmärgiks piloteerida ja rakendada lõimumisvaldkonda toetavaid teenuseid kohalikes omavalitsustes, pakkuda teenuseid uussisserändajatele, eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele ja tagasipöördujatele. Punktis 1 kirjeldatud Riigi Tugiteenuste Keskuse taotlusvooru esitatud roma tööhõive projekt hõlmab positiivse rahastamise otsuse korral erinevaid tugimeetmeid, sh romade nõustamist ja koolitusi. Analoogilisel kujul nagu Valga vallas roma mentorteenust teistesse omavalitsustesse laiendada ei ole hetkel kavas.

2023. aastal käivitus Kultuuriministeeriumi algatatud ESF+ tegevus „Kohalike omavalitsuste toetamine lõimumise, sealhulgas kohanemise teenuste pakkumisel“, mille elluvijaks on Eesti Linnade ja Valdade Liit (edaspidi ELVL) ning partneriteks kohalikud omavalitsused (Tartu, Tallinn, Rakvere, Pärnu linn, Saaremaa vald, liitumas on Haapsalu, Kohtla-Järve linn ja Jõhvi vald). Tegevuse eesmärk on võimestada kohalikke omavalitsusi, et tõsta nende suutlikkust pakkuda kvaliteetseid lõimumise, sealhulgas kohanemise teenuseid uussisserändajatele, erineva keele- ja kultuuritaustaga inimestele ja tagasipöördujatele. Selleks arendatakse nõustamisteenust ja parandatakse mitmekeelse info kättesaadavust, sealjuures on oluline roll sihtrühma kaasamisel teenuste arendamisse. Partnerite juures on asunud tööle lõimumiskoordinaatorid, kelle ülesandeks on korraldada koostööd kohaliku tugivõrgustikuga ning eelpool nimetatud sihtrühmadega, luues kohaliku tasandi osaluskogusid. Teenuste arendamisel on oluline osa sihtrühma vajaduste kaardistamisel ning piirkondades, kus asub romasid, võetakse arvesse ka nende osalust kogu protsessis.

3. Romade lõimumismeetmete kujundamisel on romad olnud kaasatud. Euroopa Romade Foorum Eestis on olnud kaasatud võrdväärselt teiste rahvusvähemuste esindusorganisatsioonidega arengukava „Sidusa Eesti arengukava 2021-2030“ koostamisprotsessi. Romade esindajad kuuluvad Kultuuriministeeriumi juures tegutseva rahvusvähemuste kultuurinõukoja ja romade lõimumise nõukoja koosseisu, kel on õigus teha ettepanekuid ja kaasa rääkida lõimumispoliitika kujundamisel. Kõik käesoleva arengukava raames koostatud lõimumisprogrammid on roma kogukonna esindajatega kooskõlastatud.

4. Lõimumisprogrammi kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete mõõdikute hindamine toimub läbiviidud uuringute abil, milleks on Eesti Integratsiooni Monitooring (edaspidi EIM) jt valdkondlikud uuringud, samuti Statistikaameti ja Rahvastikuregistri andmed. Lõimumisprogrammi uuendatakse iga aasta algul.

Andmete kajastamisel sõltub Kultuuriministeerium koostööpartnerite tööprotsesside kiirusest. Romade tööhõivet puudutavad statistilised andmed möödunud aasta kohta edastab Statistikaamet Kultuuriministeeriumile igal aastal II kvartali lõpus. Kultuuriministri kinnitatud lõimumisprogramme, mis on tegevuste suuniseks, uuendatakse kord aastas jooksva aasta I kvartalis.

Sellel aastal alustab Kultuuriministeerium arengukava „Sidusa Eesti arengukava 2021- 2030“ hindamist koostöös Siseministeeriumi ja Välisministeeriumiga.

5. EIM 2023 kogus uussisserändajate kohta kvantitatiivselt andmed viiendat korda. Varasemalt on seda EIM raames tehtud 2011., 2015., 2017. ja 2020. aastal. Uussisserändajateks on kohanemisprogrammi järgi vähem kui viis aastat Eestis elanud välismaalased, kuid EIM 2023 laiendas seda piiri kümne aastani ehk alates 2013. aastast sisse rännanud Euroopa Liidu (EL) ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) ning kolmanda riigi kodanikele.

Roma kogukond on Eestis väiksearvuline ja seetõttu on keeruline EIM-i küsitlustes romasid hõlmata, sest kogukond on hajus. Esindusliku valimi küsitlemine ei ole väikeses, kuid väga killustunud Eesti romade kogukonnas võimalik. Romad on avaliku võimu (mida käsitletakse kogukonnas väga laias tähenduses) suhtes umbusklikud. Võõral inimesel ei ole enamiku romadega võimalik intervjuud läbi viia. See õnnestub vaid juhul, kui küsitlejateks on romad ise, keda juhendab uuringu läbiviija.

2018. aastal viis Kultuuriministeerium läbi romade uuringu, mis aitas kaasa romade lõimumist toetavate meetmete kujundamisele ja rakendamisele. Uuringus kasutati EIM 2015 metoodikat, mida kohandati uurimistöö vajadustega. Küsitlusele vastas 59 respondenti. Küsitlusega selgitati välja, kas ja kuidas kajastus meetmete rakendamine romade hinnangutes¹.

6. Roma kogukonna esindajad kuuluvad romade lõimumise nõukoja koosseisu. Nõukoja liikmetele antakse regulaarseid ülevaateid lõimumisprogrammi raames ellu viidud tegevustest.

7. Kultuuriministeerium on esitanud soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikile ülevaate 2024. a novembris rassismivastaseid tugimeetmete rakendamise kohta Kultuuriministeeriumi vastutusalas ajavahemikul 2020 – 2024. Romade diskrimineerimise kohta ei ole eraldiseisvat statistikat kogutud.

Diskrimineerimise vastu võitlemise ja negatiivsete stereotüüpide hajutamise meetmena võib lugeda Kultuuriministeeriumi 2024. aasta Kultuuririkkuse teema-aastat, mille eesmärk on tutvustada Eestis elavate eri rahvaste mitmekesisist kultuuri ja traditsioone ning Eesti oma unikaalseid kultuuriruumi ja kogukondi. Kultuuririkkuse aasta raames tegevuste korraldamist koordineerib INSA. Teema-aastaga seoses on üle Eesti toimunud arvukalt üritusi, kus on tutvustatud ja tähistatud erinevate Eestis elavate rahvaste, sh romade kultuuri ja traditsioone.

Alates 2018. aastast on Kultuuriministeerium rakendanud meetmeid Euroopa Liidu õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programmi toetusel romade aktiveerimiseks ja kodanikuühiskonna tekke soodustamiseks (projektid ESTROM, ESTROM 2, ESTROM 3), mille raames korraldati roma kultuurile oluliste tähtpäevade tähistamist, koolitati roma lastega töötavaid pedagooge, arendati koostööd kohalike omavalitsustega ning koolitati roma noori ja naisi. Projekti tegevused olid suunatud eelkõige roma noortele

¹ Eesti romade kuuluvustunne ja osalemine ühiskonnaelus. Leonid Karabeškin, Niina Derman Olesja Kannikainen. (2018) - https://www.kul.ee/sites/default/files/documents/2020-10/eesti_romade_kuuluvustunne_ja_osalus_uuringu_kokkuvote.pdf

ja roma naistele, aga ka kõigile teistele sidusrühmadele nagu asjassepuutuvad ministeeriumid ja kohalikud omavalitsused, romadega töötavad pedagoogid ning kogu Eesti ühiskond.

Lõimumisvaldkonnas on seatud 2025. a. neli prioriteeti: 1) avalikkusele ja poliitikakujundajatele mõeldud juhtimislaua loomine; 2) kohanemisprogrammi personaliseeritumaks ja ligipääsetavamaks muutmine, sh infoteenuse „Eestis kohanemine” täiemahuliseks sündmusteenuseks arendamine; 3) uussisserändajatele mõeldud infoplatvormi settleinestonia.ee ja andmevahetuslahenduse edasiarendamiseks vajaliku rahastusmudeli leidmine; 4) KOV-ide võimestamine lõimumis-, sh kohanemisteenuste arendamisel.

2024.a. esitas Kultuuriministeerium koostöös INSA-ga Riigi Tugiteenuste Keskusele taotlusvooru „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine (Uussisserändajad, rahvusvahelise kaitse saajad ja romad)“ projektitaotluse romade tööle saamise võimaluste loomiseks ja parandamiseks. Positiivse otsuse puhul aitavad projekti raames kavandatud tegevused kaasa diskrimineerimise ja negatiivsete stereotüüpide vähendamisele. Projekti eesmärgiks on parandada romade tööle saamise võimalusi kohandatud tööturumeetmete väljatöötamise ja rakendamise abil. Oluline on saavutada sihtgrupi tööhõives oleku väärtustamist ning toetada neid, kes on motiveeritud uusi oskusteadmisi omandama ja tööle asumata, samuti teadvustada tööandjate hoiakuid ja pakkuda teadmisi romade kui eripärase etnilise rühma kohta. Selle eesmärgi saavutamiseks on kavas luua romade tugivõrgustik ning välja töötada ja rakendada romadele kohandatud tööturumeetmed ja erinevaid tugiteenuseid.

2023. a. käivitus ESF+ tegevus „Kohalike omavalitsuste toetamine lõimumise, sealhulgas kohanemise teenuste pakkumisel“, mille elluvijaks on ELVL ning partneriteks on kohalikud omavalitsused (praegusel hetkel Tartu, Tallinn, Rakvere ja Pärnu linn, Saaremaa vald, liitumas on Haapsalu, Kohtla-Järve linn ja Jõhvi vald). Meetme eesmärk on võimestada kohalikke omavalitsusi, et suurendada nende suutlikkust pakkuda kvaliteetseid kohanemise teenuseid uussisserändajatele, erineva keele- ja kultuuritaustaga inimestele ja tagasipöördujatele. Näiteks arendatakse nõustamisteenust ja parandatakse mitmekeelse info kättesaadavust, sealjuures on oluline roll sihtrühma kaasamisel teenuste arendamise protsessi.

2024. aasta lõpus käivitub ESF+ tegevus „Lõimumist edendavate kogukondlike tegevuste toetamine“, mille elluvijaks on Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse osakond. Meetme eesmärk on suurendada uussisserändajate, eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste ning tagasipöördujate osalust kogukondlikes tegevustes, eelkõige kohalikes piirkondlikes ettevõtmistes, mis tugevdab kultuuridevahelist mõistmist ja kogukonna ühtekuuluvustunnet ning vähendab sotsiaalset tõrjutust. Kogukondlikke koostöötegevusi aitavad korraldada kolm partnerit: INSA Ida-Virumaal, SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (edaspidi KÜSK) ja Eesti Rahvakultuuri Keskus ülejäänud Eesti piirkondades. Eesti Rahvakultuuri Keskuse juurde asuvad tööle piirkondlikud mentorid, kelle ülesandeks on soodustada koostöökontakte ja nõustada kohalikke kogukondi. Lisaks pakub KÜSK üle Eesti vabaühendustele arenguprogrammi, mille eesmärk on suurendada nende võimekust kaasata sihtrühma kogukondlikesse tegevustesse.

2020. aasta juunis käivitati Valga vallas Kultuuriministeeriumi rahastusel ja INSA koordineerimisel roma mentorteenus, mille eesmärk on sotsiaalsete lõhede ületamine romade ja muu ühiskonna vahel ning romade lõimumisele igakülgne kaasa aitamine. Alates 2022. aastast rahastab mentorteenust lisaks Kultuuriministeeriumile ka Haridus- ja Teadusministeerium. Mentorteenuses pööratakse tähelepanu eelkõige koostööle roma perekondade ja haridusasutuste vahel. Mentoriteenuse tulemusena astub igal aastal rohkem lapsi lasteaeda. Peaaegu kõik roma lapsed ja noored, kes peavad käima koolis, järgivad koolikohustust, ning üha enam on noori, kes oma haridusteed pärast põhikooli või ka gümnaasiumi lõpetamist jätkavad. Alates 2023. a. aprillist toetab INSA Valga Roma Noortekeskust, mis toimib osana mentorteenusest. Keskuses korraldatakse erinevad romadele suunatud üritusi ja tegevusi.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Eda Silberg

kultuurilise mitmekesisuse asekancler